

Odpověď na otázku, co může dát socialismu stejný, či dokonce účinnější pohon, než jaký představuje zákon rozšířené reprodukce kapitálu, který dokázal překročit hranice států a národů a svou životaschopnost opřel o zhodnocování celosvětových materiálových i lidských zdrojů, o prohlubování celosvětových, globálních rozporů, zůstává stále ještě do značné míry teoreticky otevřená. Potvrzuje to koneckonců i variabilita a dosavadní malá úspěšnost dynamizačních strategií v jiných socialistických zemích, ať již byly založeny na tradičně vysokém podílu soukromého sektoru či reprivatizaci, nebo na samosprávných principech a uvolnění prostoru pro působení dílčích zájmů.

Zcela zřejmé však je, že socialismus se dlouhodobě nemůže opřít o jiné zdroje než vnitřní. Proto také jsou pokusy o identifikaci hybných sil obráceny primárně dovnitř společenského systému, k hlavnímu reprodukovatelnému tvořivému zdroji – sociálními silám, produktivnímu potenciálu tvořenému osvojením vědy, dovednostmi a zkušenostmi, racionalitou společenské organizace a společenského řízení.

Naléhavost problému sociálních zdrojů se zvyšuje tím, že stupeň jeho teoretického (nejen sociologického) rozpracování je dosud poměrně nízký. Teze o růstu společenského významu subjektivního (lidského, sociálního) faktoru a o potřebě aktivizace sociálních sil prochází vědou a politikou, a to i u nás, nejméně od počátku osmdesátých let. Ve velice zjednodušené podobě se jí chopila i propaganda, která se ale ani zde nedokázala vyhnout pro ni typickému nebezpečí vulgarizace a voluntaristické karikatury. „Člověk“ jako subjektivní činitel se v jejím podání stává všemocným a tím také všezodpovědným hlavním hybatelem, schopným překračovat objektivní systémové determinace i bariéry. Východisko se v této interpretaci mění v potvrzení bezvýchodnosti, protože nereálnost individuálních řešení je zjevná. Svůj podíl na zjednodušeném výkladu nese věda, která dosud nezformulovala tuto objektivní zákonitost v dialektické podobě, s respektováním hierarchické struktury moci a odpovědnosti různých sociálních subjektů a objektivní determinace činného potenciálu lidské aktivity.

Prostor volby, který společnost má, je sice značně ohraničený vývojevou setrvačností, vyčerpáním rezerv, odporem sil, jejichž neoprávněné výhody jsou ohroženy aj., cesta vpřed však zdaleka nemá podobu jediné možné varianty. Ve vztahu teorie a praxe se aktuálně manifestují jeho rozporné stránky. Teorie nemá propracovaný model a praxe na něj nemůže čekat.

Společenské vědy, a s nimi i sociologie, se proto nacházejí v obtížné situaci. V nezměnných podmínkách institucionálních, kádrových a materiálních byla změnou teoreticko-politického kontextu v relativně krátkém čase labilizována řada zdánlivě neotřesitelných teoreticko-metodologických východisek, výkladových schémat a axiomů. V poznávacím procesu jsou posilovány prvky diskontinuity, přehodnocování, předmětných i metodických inovací. Aniž by měla věda možnost vyrovnat se s těmito posuny, je vystavena kvalitativnímu skoku v náročnosti společenských požadavků.

V období, kdy politika nosila růžové brýle a věda se opírala o jistotu mnohokrát opakovaných obecných soudů, stačila k naplnění společenského poslání a odpovědnosti vědy schopnost objektivní kritické analýzy rozporného stavu a odvaha upozorňovat na existující problémy. Síla vědy a pravda vědy spočívala v boji s omyly a iluzemi. V tomto směru bylo také mnohé uděláno, i když zdaleka ne všemi a vůbec ne dostatečně. V dnešní situaci se však obsah společenské odpovědnosti vědy posouvá o stupeň dále, naplňování její kritické funkce nestačí. „Na kritické analýzy musí navazovat, máme-li postupovat cílevědomě vpřed, hluboké teoretické objasnění vývojových tendencí socialistické společnosti a řešení nových problémů. Novost úkolů, které jsou před námi, podstatně zvyšuje požadavky, které klade praxe před teorii“, řekl s. Fojtík ve svém referátu na 10. plénu ÚV KSČ. Společnost potřebuje projekt budoucnosti a optimální cesty k ní. Jak bylo několikrát konstatováno na XIX. všesvazové konferenci KSSS, věda není na konstrukci projektu připravena, nepředkládá pohotová

pozitivní řešení, proargumentované a zhodnocené varianty východisek. Často se také vyhýbá pohledu do budoucna z obavy, aby se pro nedostatek poznání nedopustila omylu.

Cílem jednání sekce proto bylo provést určitou bilanci dosaženého, zpřesnit a prohloubit obraz toho, co jsme v současné době schopni říci o sociálních činitelích společenského, zejména ekonomického pohybu, o příčinách jejich nedostatečného stimulování, neodpovídajícího usměrňování a nízkého využití, o možnostech a nástrojích jejich společenské aktivizace. Konfrontací přístupů, východisek a závěrů jsme chtěli obohatit dosavadní teoretický koncept sociálních zdrojů a sil společenské dynamiky a otevřít nové otázky teoretické, teoreticko-metodologické i věcné povahy.

Vycházeli jsme přitom z pojetí sociální sféry jako relativně autonomní a aktivní (dynamizační i retardační) složky společenského reprodukčního procesu, chápaného v dialektické spjatosti, jednotě i rozpornosti, vzájemné podmíněnosti politiky, ekonomiky, sociální i duchovní sféry. Každá z těchto stránek je podřízena specifickým vývojovým zákonitostem a plní ve společenském reprodukčním procesu specifické funkce. Zvláštností sociálního je jeho „všudypřítomnost.“ Politické, ekonomické i kulturní procesy mají sociální nositele, sociální předpoklady a důsledky. Aktivita sociálních subjektů je podmínkou i prostředkem politického, ekonomického i kulturního vývoje. Druhou zvláštností sociálního je, že je nositelem významů a cílů společenského vývoje. Ekonomický a duchovní rozvoj nejsou cílem samy o sobě, jejich smyslem je sociální pokrok. Sociální rozvoj je tedy současně zdrojem i cílem rozvoje společnosti. Podvojnost cílové a zdrojové funkce patří k základním stavebním kamenům konceptu sociálního. Skutečnost, že jsme s určitým zpožděním „objevili“ zdrojovou funkci sociální sféry, nesmí vyústit v opačnou krajnost jejího jednostranného přecenění ve vztahu k funkci cílové.

Koncept sociálního musí být spojován s pohybem sociální skutečnosti v její složité, mnohohrstevnaté, hierarchicky i horizontálně strukturované celistvosti a komplexnosti. Dokonce lze říci, že předmětem zájmu by měly být především nadindividuální roviny společenské organizace a struktury, počínaje rodinou, přes pracovní kolektiv, zájmová seskupení a organizace, politické strany, třídy v socialistické společnosti po rodící se celospolečenský subjekt, protože jejich činný potenciál představuje sociální sílu vyššího řádu, kvalitativně odlišnou od agregátu dynamického potenciálu jejich členů.

Předmětný rozsah sociální sféry tvoří sociální subjekty, jejich komplexně a systémově chápaná aktivita (zahrnující objektivní i subjektivní podmínky, průběh, prožitky i efekty), vztahy, které vznikají mezi sociálními subjekty v procesu sociální aktivity, a sociální souvislosti (předpoklady a důsledky) vývoje ostatních sfér společnosti. V dynamické poloze pak sociální procesy provázející jejich pohyb. Klíčem k pochopení sociální sféry jako produktu i aktivního článku společenského vývoje je sociální aktivita jako prostředek uspokojování zájmů a potřeb subjektu, realizace jeho cílů i jako nástroj aktivního vstupu subjektu do společenské produkce i reprodukce.

Sociální síly lze v tomto kontextu chápat ve dvojím slova smyslu. V širokém slova smyslu jsou sociálními silami ta společenská seskupení, společenské subjekty, které v důsledku svého objektivního postavení, objektivních zájmů i míry subjektivace (integrace, uvědomělosti, organizovanosti, akceschopnosti) svou cílevědomou skupinovou činností aktivně ovlivňují směr a tempa společenského vývoje. V úzkém slova smyslu lze za sociální síly označit hybné momenty, pohnutky a předpoklady určující zaměření, intenzitu a efekt subjektivní aktivity, zejména subjektivně uvědomované, osvojené zájmy, hodnotící a usměrňující prvky vědomí (hodnoty, normy, aspirace, cíle), kognitivní (znalosti, dovednosti, zkušenosti), emocionální a volní dispozice. V nadindividuálních rovinách sociální organizace jsou významnou součástí hybných sil efekty dělby a směny činností, kooperace a konkurence, vnitřní organizace.

Významnou pohnutkou, i když ne rozhodující vřdy a všude, jsou materiální zájmy, jejichž uspokojení podmiňuje přežití (reprodukcí) a rozvoj (rozšířenou reprodukci) subjektu.

Chce-li společnost cílevědomě využívat určité zájmy, například materiální, jako pohnutku sociální aktivity, musí k tomu vytvářet komplex předpokladů :

- zájem vyvolat, posílit, udržovat, reprodukovat,
- zájem usměrnit, předmětně orientovat, vytvořit takové společenské poměry, v nichž bude možno zájem nejvýhodněji uspokojovat společensky žádoucí cestou,
- formovat či posilovat znalosti a dovednosti, nezbytné pro aktivitu uspokojující daný zájem, i další její objektivní (materiální, institucionální aj.) předpoklady.

Vzájemné vztahy zájmů různých subjektů ve strukturní horizontále i vertikále jsou dialektické; jednota zájmů a cest k jejich uspokojení je silným integrujícím činitelem, rozpornost zájmů základem konkurenčních vztahů až antagonismů. Normalitou stavu zájmových struktur je však rozpornost, objektivně podmíněná ohraničeností zdrojů, alternativností prostředků. Vyjevování a překonávání zájmových rozporů je neoddělitelnou součástí dialektiky vývoje a zdrojem jeho dynamiky. Zájmová konfrontace proto může být společností záměrně využívána jako nástroj řízení.

Sociální zdroje společnosti tedy tvoří dynamický, činný potenciál všech společenských subjektů na mikro, mezo i makro úrovni. Mají kvantitativní i kvalitativní rozměr, početnost, struktury, kapacity, míru schopnosti, připravenosti a zainteresovanosti plnit své společenské funkce. Tvorba, reprodukce a využívání společenských zdrojů jsou mnohostranně podmíněny společenskými poměry, zejména mírou objektivní zájmové rozpornosti, mírou racionality společenského zacházení se zdroji a mírou účinnosti jejich společensky žádoucího usměrňování a stimulace.

Jinými slovy problém sociálních zdrojů společnosti je mnohodomenzionální. Zahrnuje jak jejich tvorbu, zkvalitňování, rozšířenou reprodukci, způsoby jejich rozmístování, nasazování, využívání, i způsoby jejich stimulace, hodnocení a usměrňování. Obrátíme-li otázku a ptáme-li se na bariéry účinnosti sociálních zdrojů, musíme je hledat jak na straně zdrojů samých, v jejich potenciálu, tak ve společenských podmínkách, do nichž vstupují, v prostoru a podnětech pro jejich aktivitu.

Zatím z obavy, že nezvládne nebezpečí živelnosti, společnost aktivitu spíše tlumí a usměrňuje na společensky neproduktivní či dokonce protisociální cesty.

2. Úkol shrnout na malé ploše obsahové podněty tak bohatého jednání, jakým sekce byla, je velmi obtížný a výsledek proto vřdy do značné míry subjektivní. S touto omluvou diskutujícím i čtenáři bych ráda konstatovala, že jednání sekce především vyústilo v závěr, že úroveň sociálních zdrojů společnosti a způsob jejich využívání je závažným indikátorem jejího stavu. Přes řadu formulačních nuancí a rozdílných akcentů obecně převažoval názor, že společnost prochází fází stagnace, v níž se projevují kumulované negativní efekty řady systémových disfunkcí a deformací a nazrává objektivní potřeba společenské změny. Současný stav má historické kořeny.

Příčiny byly spatřovány především v chybné interpretaci cílů a hodnotících kritérií, v disfunkčním pojetí vývojového modelu. Ztráta hybnosti byla v diskusi spojována zejména s demotivačními efekty dosavadních vyrovnávacích procesů, kde vysoká míra přerozdělování ve prospěch zaostávajících a méně produktivních utlumila zainteresovanost na výsledku aktivity. Deformované pojetí rovnosti jako rovnostářství vedlo k potlačení práva na nerovnost, k nedocnění diferenciací ve společenských zásluhách v závislosti na postavení ve společenské dělbě práce a pracovních výsledcích. Postupně se vytvořila a upevnila celospolečenská atmosféra průměrnosti, která je jednou z klíčových bariér kultivace i stimulace sociálních zdrojů.

Druhý komplex příčin stagnace byl spojován se způsobem fungování politického systému a kvalitou společenského řízení. Administrativně byrokratický, centralistický model řízení, potlačující samoregulační mechanismy, vytváří konservativní syndrom, v němž subjekty řízení mají tendenci přizpůsobovat realitu svým představám a zájmům a objekty řízení akceptují relativně pasivní úlohu. Velká pozornost byla věnována otázkám řídicích kádrů, jejich výběru a přípravě, v níž se projevuje technokratismus a ekonomismus, a naopak zcela nedostatečná úroveň přípravy pro práci s lidmi, pro řízení pracovních kolektivů.

Průběh diskuse potvrdil – nejen v obecně teoretické rovině, ale i v konkrétní poloze poznatků podnikové sociologie – neoddelitelnou spjatost technických, ekonomických, sociálních a duchovních změn. V několika vystoupeních bylo z různých hledisek oprávněně upozorňováno na to, že dosavadní projekt společenské přestavby se více opírá o ekonomicko-sociální argumentaci a nedoceněna zůstává úloha vědomí, kultury, morálky, hodnot a celého duchovního života společnosti. Deformace vzdělávacího systému, nedostatečné podmínky pro růst kulturní úrovně, ztráta hodnotových jistot a důvěry, myšlenkové stereotypy a bariéry falešné ideologie, nedostatečná informovanost veřejnosti snižují duchovní potenciál sociálních zdrojů a společensky disfunkčně orientují jejich úsilí. Svůj podíl zodpovědnosti na tom má podle názoru některých diskutujících i sociologie. Výzkumy veřejného mínění potvrzují, že postoje československé veřejnosti k přestavbě jsou značně rozporné, sílí obavy z nepříznivých sociálních důsledků a celkově lze říci, že veřejnost není na chystané změny připravena.

Důsledkem předchozího vývoje je, že došlo ke snížení potenciálu, v řadě aspektů až k devastaci sociálních zdrojů. Postiženy jsou některé základní reprodukční procesy, ať již jde o reprodukci početnosti a kvality populace, jejího zdravotního stavu, reprodukci vzdělanostní struktury a růst kvalifikace aj., i o subjektivní stránky, jako je schopnost člověka pochopit společenské mechanismy a ovládnout svůj vlastní život v nich, ztráta perspektivy, pasivita, prohlubující se rozpor mezi kritičností a ochotou angažovat se při prosazování společenské změny, absence etosu změny aj.

Úvaha o potřebě aktivizace sociálních zdrojů implicitně obsahuje důraz na vnější podněty; ve skutečnosti jde však o to vytvořit především větší prostor pro autonomní rozvoj subjektu, pro uplatnění jeho zájmů a schopností, pro uvolnění samoregulačních mechanismů. Vytyčují-li si společnost úkol vyššího využití sociálních zdrojů, jde v první řadě o zajištění jejich reprodukce a kultivace a o vytvoření společenských podmínek pro jejich uplatnění.

Průběh a výsledky jednání sekce lze hodnotit i z druhé strany – pokusit se o negativní vymezení. Čím tedy nebylo jednání sekce?

V první řadě nebylo žádným poznávacím ani ideologickým „kotrmelcem“, na jehož nebezpečí upozorňovalo plenární zasedání konference. Neprojevalo se zde žádné přezíravé „velké odmítnutí“, ale pouze kriticky konstruktivní přístup k realitě, její teoretické reflexi i k sebereflexi sociologie samé. V duchu dialektiky kontinuity a diskontinuity, v návaznosti na dosažené poznání bylo jednání sekce profilováno vědomím potřeby nového poznání, nových přístupů, které by umožnily překračovat dosavadní poznávací omezení.

Jednání sekce nebylo „uzavřenou kapitolou“. Nejen pro nedostatek času či profesní specializaci diskutérů se zvolené téma zdaleka nepodařilo vyčerpat, dokonce ani systematicky načrtnout. Řada závažných aspektů problému sociálních hybných sil zůstala prakticky stranou diskuse. Jen namátkou připomeňme například problém rozpornosti zájmů a jejího překonávání. Jednání se – v logice dosavadního převažujícího výzkumného zaměření – soustřeďovalo na mikroúroveň, na individuum jako sociální subjekt, na sociální zdroje reprezentované člověkem jako pracovní silou či občanem. Vně pozornosti zůstal pracovní kolektiv, komunita, organizace a instituce jako sociální síly. Zdaleka se nám také nepodařilo hovořit vždy v jasných a jednoznačných pojmech. Vždyť i dynamika, obsažená v názvu sekce, může být –

jak bylo v diskusi vtipně poukázáno – pohybem do kopce i s kopce. Diskuse potvrdila, že téma sociálních zdrojů je spíše na počátku řešení, a v tomto směru zazněla i kritická slova do vlastních řad. I v této předmětné oblasti se projevuje nedostatečná úroveň zobecňování a nedostatečný rozvoj obecné teorie socialistické společnosti.

I když celá diskuse bez výjimky byla zaměřena na konkrétní věcné problémy (plným právem lze říci, že zde nebyla „mlácena prázdná sláma“), nebyla ale kuchařkou a nepřinesla zázračný recept na elixír života, což koneckonců také nikdo neočekával. Diskuse se dotkla mnoha velmi závažných aktuálních problémů, například sociálních souvislostí zaváděného hospodářského mechanismu, šlo ale jen o příspěvky dílčí, nepřekračující indikační rovinu. Bylo položeno mnoho otázek, na něž neumíme dát uspokojivou odpověď. Objevila se některá podnětná doporučení, týkající se například problému „příliš rychlé kariéry některých absolventů vysokých škol“, zdaleka ne jednoznačných distributivních efektů stávajícího školského systému aj. U mnoha procesů, které dokážeme indikovat, nemáme k dispozici spolehlivá hodnotící kritéria, co je kladné či záporné, nahoře či dole, progresivní či regresivní. Jednání upozornilo i na nebezpečí vzniku nových iluzí a vědeckých mýtů (například na přeceňování motivačního potenciálu peněžních příjmů).

Diskuse nepotvrdila fenomén rozevírajících se nůžek mezi kritičností a ochotou angažovat se alespoň u přítomné části československé sociologické obce. Kritičnost, která rovněž charakterizovala všechna přednesená vystoupení, byla doprovázena angažovaným úsilím o hledání společenských východisek.

Přes řadu výhrad k dosaženému poznávacímu efektu neústilo však jednání sekce v pocit bezvýchodnosti či bezmocnosti. I když bylo – podobně jako celá současná československá sociologie – silnější v diagnóze než terapii, nabídlo i některá akční východiska:

– Potřebujeme silný sociální program s novým obsahem, s takovým pojetím cílů a kritérií, norem a jistot, které budou stimulovat vyšší kultivaci i účinnější využití sociálních zdrojů. Základem posunu by se mělo stát prosazení kritéria výkonnosti, sociální spravedlnosti chápané jako právo na diferenciaci odpovídající rozdílné míře zásluh.

– Potřebujeme nové mechanismy řízení sociálního pohybu, v nichž by byl extrémně centralizovaný, byrokratický princip vnější manipulace nahrazen rozšířením prostoru pro samopohyb, samoregulaci, pro sebenaplnění v nejhlubším slova smyslu. Nejde o popření centralismu, ale o jeho důslednou demokratizaci. Subjekt se může projevit jako sociální síla, stát se zdrojem společenského pohybu jen tehdy, má-li k tomu nejen subjektivní schopnost, ale také objektivní možnost.

– Přestože nejen objektivní, ale i subjektivní předpoklady vyššího využití sociálních zdrojů nejsou plně rozvinuty, má se proces společenské změny o co opřít. Ve společnosti existuje aktivní jádro (skupiny pozitivních sociálních deviací, reprezentanti malých veličin, jak je označují slovenští sociologové), jednotlivci i skupiny, kteří jsou schopni i ochotni v důsledku svého objektivního společenského postavení, zájmů a subjektivních dispozic (včetně politického přesvědčení a světonázoru) identifikovat se s potřebami společenského pokroku a nést tíhu boje s jeho překážkami, jednat disfunkčně z hlediska vlastního prospěchu, vytvářet vzory a sehrávat roli spouštěče změny. Na společenskou podporu mají morální nárok i nositelé pozitivních deviací uvnitř vědy. Se souhlasem byl proto vyslechnut apel proti některým deformacím v etice vědy a požadavek na přijetí kodexu sociologa.

Dále podle mého názoru diskuse nedošla. Je to mnoho, nebo málo? Měřeno společenskými potřebami jistě málo. Jednání sekce však značnou měrou přispělo k naplnění záměru konference a potvrdilo, že českoslovenští sociologové se přihlašují ke své spoluzodpovědnosti za rozvoj společnosti, ke své roli aktivního subjektu společenské změny. Prokázalo, že sociologie sice zdaleka nezná všechny odpovědi, a dokonce si dosud ani nepoložila všechny závažné otázky, přesto ale má značný pohotový potenciál objektivní i subjektivní.

I sociologie jako sociální zdroj ale potřebuje podmínky a prostor, má-li rozvíjet a zvyšovat svou poznávací efektivnost. Zatím je o její výsledky ze strany praxe malý zájem, zejména pokud plní kritickou funkci. Jedna z cest k nápravě byla v diskusi nabídnuta: vytvářet sociální tlaky rozšiřováním sociální základny decizních procesů o ty, jichž se rozhodnutí týká, a generovat proces sociálního učení decizorů. K dosažení kvalitativního skoku však vnitřní rezervy nestačí.

Jana Vítečková

Sekce „Úlohy sociológie pri zdokonaľovaní sociálnej politiky“

Miesto a úlohy sociológie pri presadzovaní aktívnej a silnej sociálnej politiky

(Z úvodného referátu J. Bunčáka, L. Lubelce, J. Pašiaka, M. Potůčka, K. Valíše, M. Weissové)

Naša sociológia sa v súčasnom spoločenskom dianí, vyznačujúcom sa orientáciou na prestavbu a úsilím o novú kvalitu rozvoja všetkých spoločenských sfér, dostáva do situácie, vyznačujúcej sa silnejúcim spoločenským očakávaním účasti sociológie na riešení zásadných teoretických a praktických otázok ďalšieho rozvoja socialistickej spoločnosti.

Obzvlášť aktuálnou sa potreba fundovanej sociologickej vedeckej výpovede javí v súvislosti s obratom v chápaní miesta a úlohy sociálnej sféry a sociálneho rozvoja v celkovom spoločenskom rozvoji. Zdôraznenie sociálnej orientácie, ako východiska a cieľovo-programovej zložky celospoločenského a menovite ekonomického rozvoja, ako aj zvýraznenie potreby posilniť vplyv sociálnej sféry a sociálneho rozvoja na rozvoj ostatných spoločenských sfér a predovšetkým ekonomickej sféry sa nevyhnutne premieta tak do koncepčného, ako aj obsahového zamerania súčasnej sociálnej politiky. Táto orientácia spoločenského rozvoja však zároveň vytvára veľký priestor pre aktívny vstup sociológie do sociálno-politickej regulácie sociálnych procesov. Impulzom pre zvýšenie sociologického záujmu o problémy rozvoja sociálnej sféry a jej väčšieho priblíženia sa k potrebám sociálno-politickej praxe by sa mala stať predovšetkým orientácia prestavby na zvýšenie úlohy človeka, jeho aktivity a tvorivosti, a to tak v práci, ako aj v jeho občianskom živote.

Orientácia na zvýšenie úlohy ľudského činiteľa sa prejavila aj do požiadavky rozpracúvania a realizácie silnej a aktívnej sociálnej politiky.

Sociálna politika sa v uvedenom zmysle musí výraznejšie podieľať na vytvorení efektívneho systému sociálnej motivácie človeka, zohľadňujúc pritom rôznorodé potreby, záujmy a podmienky života tak jednotlivcov, ako aj spoločenských skupín a skupín obyvateľstva.

Práve tu, v poznaní a rozvojovom napĺňaní rôznorodých potrieb a záujmov človeka, v účelnom rozvíjaní podmienok jeho spoločenskej existencie, je podstata komplexnosti či ucelenosti sociálnej politiky.

Pod komplexnou sociálnou politikou možno teda rozumieť sociálnu politiku zohľadňujúcu tak koncepčne, ako aj systémom opatrení rozvoj spoločensky dôležitých a pozornosť si vyžadujúcich sociálnych subjektov, v komplexnosti štrukturálnych zložiek a vecných problémov, ktoré sa spájajú s ich sociálnym rozvojom.

V úspešnosti skĺbenia koncepčného, komplexného a zároveň účelne diferencovaného systému opatrení, zohľadňujúceho rozvojové potreby a aktuálne problémy rozvoja jednotlivých sociálnych subjektov, so spoločenskými záujmami a potrebami, konkrétne historickými rozvojovými prioritami a zdrojovými možnosťami spoločnosti, sa odhaľuje skutočná sila sociálnej politiky.

Sociálna politika pritom nepredstavuje a ani nemôže predstavovať nejaký nemenný model sociálnych opatrení, nakoľko okrem základných sociálnych garancií, musí byť schopná aktívne reagovať na relatívne rýchle zmeny a objavujúce sa sociálne problémy tak v rozvoji sociálnej, ako aj ostatných sfér života spoločnosti. Zmena ťažísk v zameraní sociálnej politiky je podmienená predovšetkým dosiahnutou úrovňou a cieľmi ďalšieho smerovania ekonomického, politického, sociálneho a duchovno-kultúrneho rozvoja spoločnosti. V súčasnosti možno hovoriť o koncepčnom i faktickom posune v ťažisku sociálnej politiky a sociálneho rozvoja od